

DINARA

BACK TO LIFE

LAYMAN'S REPORT (IZVJEŠTAJ ZA JAVNOST)

Dinara back to LIFE: Zašto su travnjaci važni?

ŠTO SE DOGODILO TRAVNJACIMA DINARE?

Nekadašnji pašnjaci područja Dinare, koji su se od davnih vremena koristili za ispašu stoke, danas su u najvećoj mjeri zapušteni. U posljednjih trideset godina područje je doživjelo velika ratna stradanja, a na koje se nadovezalo starenje stanovništva i odlazak mladih u veće gradove. Nekada poznate po iznimno kvalitetnim tradicionalnim proizvodima, dinarske planine ostale su bez svojih stanovnika koji su živjeli od nje i tako se danas tek nekolicina mještana bavi tradicionalnim stočarstvom.

Kada se pašnjaci ne koriste, oni zarastaju i gube karakteristike kojima doprinose bogatstvu biološke raznolikosti. Razvijaju se i šire vrste koje su dominantne i štete travnjacima kao tipu staništa, a time Dinara gubi specifičnosti prirodnih vrijednosti i biološke raznolikosti.

OBNOVIMO TRAVNJAKE!

Kako bismo sačuvali Dinaru, oživjeli njezine pašnjake i očuvali ptice čije preživljavanje ovisi o očuvanju dinarskog staništa, pokrenuli smo projekt „Dinara back to LIFE“. Osnovna zadaća projekta je obnoviti dio zaraslih travnjaka na Dinari, prikupiti znanje i iskustvo provedbe različitih metoda obnove travnjaka te ih zabilježiti i prenijeti za buduće korištenje. „Očuvana priroda kroz održivo korištenje“ vrlo brzo je postala misao vodilja projekta, a uz obnovu travnjaka mnogo pažnje posvećeno je razvijanju suradnje s brojnim institucijama koje sudjeluju u upravljanju travnjacima, te radu s lokalnom zajednicom.

Nazivi PAŠNJAK i TRAVNJAK su točni i ne isključuju jedan drugog. Travnjak je oblik vegetacije kojeg karakteriziraju trave i ostale zeljaste biljke. Travnjake po načinu korištenja, osim na pašnjake koji se održavaju ispašom, dijelimo i na livade koje se prvenstveno održavaju košnjom.

CILJNE VRSTE TRAVNJAKA

Ključ velikog bogatstva Dinare upravo je raznolikost njezinih staništa. Od ukupno osam stanišnih tipova prepoznatih kao prioritet očuvanja na području Dinare, čak tri su različiti tipovi travnjaka. Njihovo sustavno nekorištenje, a osobito smanjenje ekstenzivnog stočarstva tj. ispaše, svakim danom Dinaru sve više pretvaraju u neprohodni gustiš šmrike čime gubi specifičnost prirodnih vrijednosti i raznolikosti.

Pogledajte
kratki film
„Otvoreni
tip staništa
- travnjaci“

SUHI KONTINENTALNI TRAVNJACI

Ovo stanište obuhvaća suhe travnjake koji se razvijaju na strmim padinama bogatim vapnencem. Budući da se nalaze u pretežito brdskim predjelima Hrvatske u kojima živi sve manje ljudi i stoke, rijetko se održavaju i danas su, uglavnom, u različitim fazama zarastanja u šikaru i šumu. Tradicionalno su korišteni kao košanice što je omogućilo razvoj raznolike i bogate flore, a zbog nepristupačnosti terena dosada nisu detaljno znanstveno istraženi.

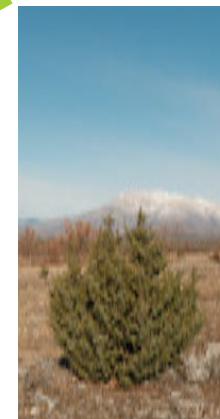
SUBMEDITERANSKI SUHI TRAVNJACI

Iako odaju dojam siromašnih i škrtih travnjaka, ovi travnjaci sadrže veliku raznolikost biljnih vrsta, od kojih su mnoge endemske te predstavljaju iznimno prirodno bogatstvo jadranskog primorja. Kako se radi o travnjacima s velikim udjelom kamena u podlozi, uglavnom su korišteni kao pašnjaci. Na projektnom području predstavljaju dominantan tip travnjaka i zauzimaju relativno velike površine.

PLANINSKI I PRETPLANINSKI VAPNENAČKI TRAVNJACI

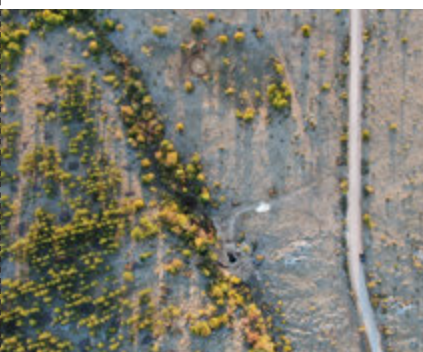
Ovi travnjaci rasprostranjeni su oko planinskih vrhova i često se razvijaju na područjima izloženim ekstremnim klimatskim prilikama, poput jaka vjetra i niskih temperatura, koje onemogućuju razvoj šumske vegetacije. Flora ovih travnjaka znatno je drugačija od ostalih travnjačkih staništa. Tradicionalno su intenzivno korišteni za ljetnu ispašu i kao košanice, što je praksa koja je tijekom posljednjih desetljeća gotovo u potpunosti nestala. Danas su ta područja uglavnom u fazi širenja drvenaste vegetacije nauštrb površine travnjaka, čime se povećava i opasnost od pojave ljetnih požara.

Neodržavani travnjaci zarastaju raznim vrstama, a na području Dinare najčešće se radi o šmriki (*Juniperus oxycedrus*). Šmrika je prilagođena toplim i suhim uvjetima te škrtom tlu, što joj omogućuje širenje na površine suhih travnjaka na kojima je došlo do napuštanja tradicionalnog načina održavanja poput ispaše ili košnje. Takav gubitak staništa vezanih uz ekstenzivno stočarstvo događa se u cijeloj Europi, zato je njihov gubitak još značajniji.

CILJEVI PROJEKTA

- Doprinijeti stvaranju povoljnog statusa ciljanih tipova staništa i vrsta
- Izraditi smjernice za upravljanje travnjacima i njihovim održivim korištenjem
- Umanjiti negativne utjecaje požara i demonstrirati pozitivne utjecaje metode kontroliranog paljenja zimi
- Izgraditi kapacitete dionika lokalne zajednice za održivi razvoj
- Promovirati instrumente EU za zaštitu prirode

2

Ptice koje ovise o otvorenim staništima

Na otvorenim travnjacima Dinare gnijezdi se velik broj ptica čije su stanište upravo travnjaci nastali i održavani ispašom i vatrom. Na tim površinama ekstenzivnih pašnjaka i mozaičnih staništa gnijezde se ptice čije su populacije na zapadu Europe ugrožene. Među vrste koje nestaju, uglavnom zbog zarastanja travnjaka, ubrajamo vrtanu strnadnicu, rusog svračka, pupavca, jarebicu kamenjarku i nažalost mnoge druge.

Dinara back to LIFE ima tri ciljne vrste za očuvanje, a to su: čukavica (*Burhinus oedicnemus*), kratkoprsta ševa (*Calandrella brachydactyla*) i vrtana strnadica (*Emberiza hortulana*). Obnovom travnjaka želimo ciljnim vrstama povećati stanište i mjesto za gniježđenje.

PTICE KAO INDIKATORI

Ptice su općenito poznate kao dobri indikatori jer su u pokretu, lako su uočljive, imaju važne uloge u ekosustavu i responzivne su na različite promjene u okolišu. Vrste koje smo odabrali za indikatore veoma su vezane uz specifične uvjete staništa i njihova prisutnost ili odsutnost povezane su s uvjetima i kvalitetom staništa. Kako smo kroz projekt obnavljali i unaprjeđivali kvalitetu staništa otvorenih travnjaka na području Dinare bilo je logično da kao indikatore odaberemo vrste koje će nam moći pokazati je li ono što radimo rezultiralo željenim promjenama. Odabrana metoda preciznog kartiranja staništa omogućila nam je prepoznavanje stanišnih zahtjeva navedenih vrsta i planiranje budućih restauracijskih aktivnosti u prostoru.

A

ČUKAVICA (lat. *Burhinus oedicnemus*)

Suha zaravnjena staništa, uglavnom na debelim nanosima šljunka, nazivaju se suhopolja i jedina su staništa čukavici u toplijem dijelu godine. Osim po prepoznatljivom glasanju u sumrak i noću, neobične je pojave, velikih žutih očiju, izraženog kljuna i dugih nogu. Najčešće se zadržava na tlu i kreće se skrivajući se, a kada se uznemiri izgleda kao da ukočeno trči osim što uvlači glavu u ramena. Nužan joj je širok i otvoren prostor bez prepreka grmova i drveća.

B

KRATKOPRSTA ŠEVA

(lat. *Calandrella Brachydactyla*)

Na otvorenim staništima, ali na mnogo manjim površinama također nalazimo i kratkoprstu ševu, pticu pjevicu srednje veličine. Selica je i osim što se lako prepoznaje po karakterističnom valovitom letu, gnijezdi se i hrani na tlu, a noć provodi u plitkim udubinama koje sama iskopa.

C

VRTNA STRNADICA

(lat. *Emberiza hortulana*)

Treća vrsta ptice, čija je brojnost u velikom dijelu Europe u padu, kao što je i slučaj na Dinari, je vrtana strnadica. Plaha ptica zvonkog pjeva koja u našim krajevima preferira otvorena područja s raštrkanim drvećem i grmljem na srednjim nadmorskim visinama, gdje se na tlu hrani i gnijezdi.

B**A****C**

3

Kako smo se uhvatili u koštac s restauracijom travnjaka?

KAKO SMO SE UHVATILI U KOŠTAC S RESTAURACIJOM TRAVNJAKA?

Ne bi li se doskočilo izazovima vezanim uz zarastanje travnjaka projektom je osmišljeno više aktivnosti koje se mogu podijeliti u konzervacijske aktivnosti, obnovu stočarske infrastrukture te rad sa zajednicom.

KONTROLIRANO PALJENJE JEDNA JE OD METODA ODRŽAVANJA TRAVNJAKA

koja se koristi u stočarstvu još od davnina i koristi se prvenstveno zbog održavanja travnjačkih površina slobodnima od grmlja i za unaprjeđenje kvalitete ispaše. Kontroliranim paljenjem povećava se kvaliteta staništa za određene životinjske i biljne vrste, poput strogo zaštićene vrste ptica vrtno strnadice (*Emberiza hortulana*). Osim toga, spaljivanjem će se pozitivno utjecati na održavanje pašnjaka i mogućnost ispaše stoke. Kontrolirano paljenje provelo se u suradnji s Javnom vatrogasnom postrojbom Sinj, a ovom metodom obnovljeno je 56,7 ha travnjaka.

Pogledajte kratki film "Kontrolirano paljenje zaraslih travnjaka na Dinari"

PAŠNJAKE OD ZARASTANJA NAJBOLJE ČUVA REDOVITA ISPAŠA.

Projektom je ostvarena suradnja sa 16 lokalnih stočara s kojima se radi na uvođenju kombinirane ispaše. Budući da svaka vrsta pase različito i da pojedina vrsta stoke ne jede određene biljke, za biološku raznolikost je najpovoljnija ispaša kombiniranim stadima. Postignuta potpuna ispaša osigurava da na travnjacima ne nastave rasti biljke koje stoka ne jede.

Često ostane nezamijećeno, no stočarstvo je važno ne samo zato što prehranjuje ljude, nego i stoga što oni koji na Dinari i dalje žive te se bave stočarstvom, na prirodan način održavaju travnjake i doprinose očuvanju prirode i biološke raznolikosti.

RUČNIM UKLANJANJEM ZARASLE VEGETACIJE uklanjaju se grmovi šmrike (*Juniperus oxycedrus*) kojim najčešće zarastaju dinarski travnjaci. Šmrika je vrsta koju zbog oštih iglica i gorkog okusa stoka uglavnom zaobilazi i ne jede, a u prošlosti su je s travnjaka sjekirama uklanjali mještani i pastiri. Osim što zarastanjem travnjaka šmrikom ptice i druge vrste gube svoje stanište, zarasli travnjaci stočarima otežavaju čuvanje stada i mnogo je veća prijetnja šteta od predatora poput vuka, koji se kroz gustu šmriku lakše prikrada. Kroz ovu aktivnost je restaurirano 105 ha travnjaka.

4

Rezultati i utjecaj restauracijskih aktivnosti

OBNOVA STOČARSKE INFRASTRUKTURE

Uz glavne restauracijske aktivnosti projekta usmjerene na obnavljanje zaraslih travnjaka, provedene su i dopunske aktivnosti kojima se obnovila infrastruktura vezana uz stočarstvo. One su osmišljene tako da imaju pozitivan utjecaj za stočarstvo i pastirima olakšavaju posao. Projektom je obnovljen dio planinskih i stočarskih puteva, a u funkciju je vraćen i velik broj vodenih tijela. Posebna pažnja posvećena je i obnovi suhozida kao dijelu tradicijske baštine te prenošenju znanja o vrijednoj vještini suhozidne gradnje.

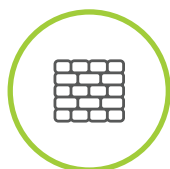
OBNOVLJENO JE UKUPNO:

11562 m
stočarskih
i planinskih
puteva

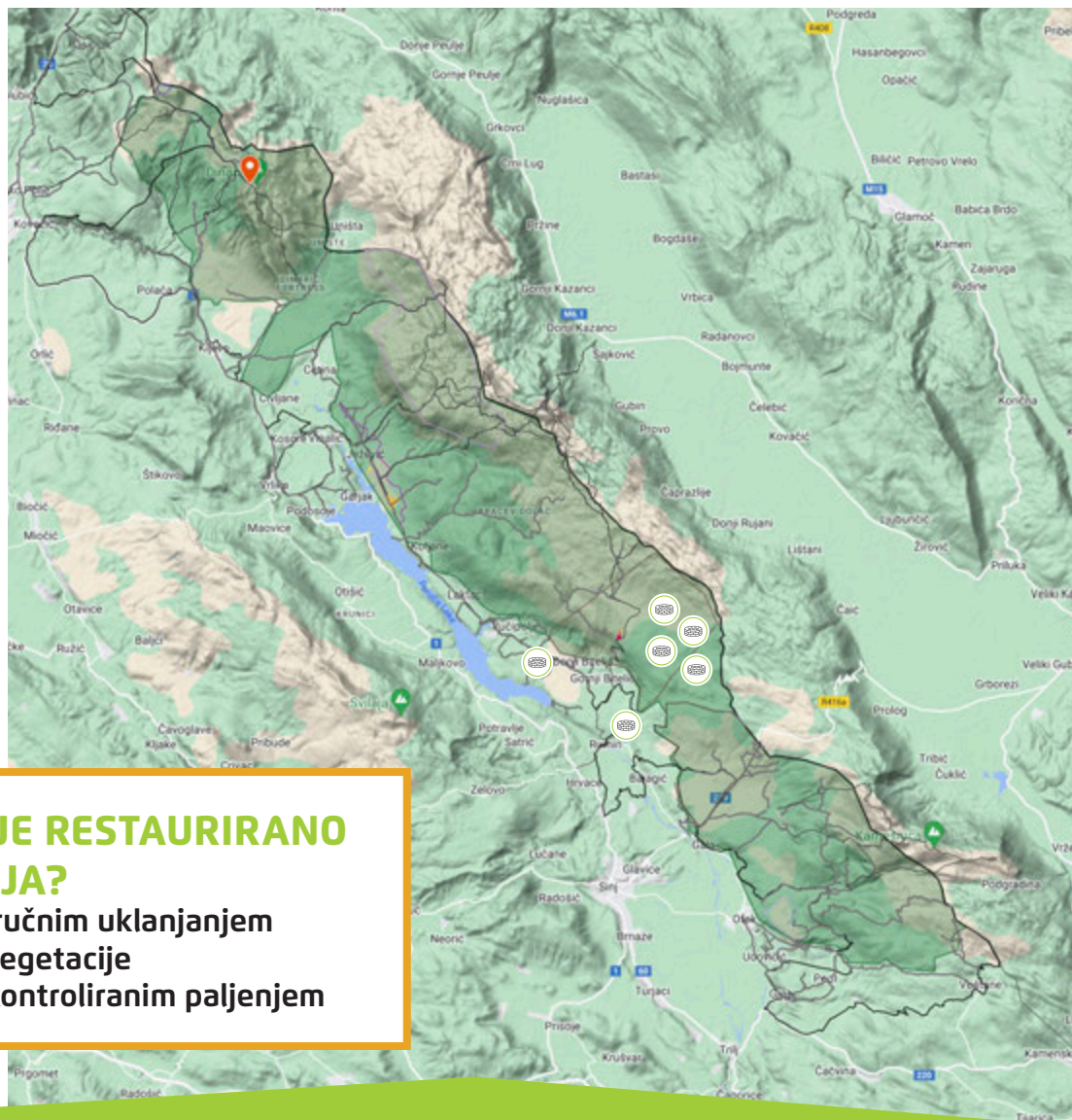
9
bunara

2053 m
suhozida

11
lokve

Prizor restauracije travnjaka kontroliranim paljenjem

KOLIKO JE RESTAURIRANO PODRUČJA?

- **112,3 ha** ručnim uklanjanjem zarasle vegetacije
- **56,7 ha** kontroliranim paljenjem

UTJECAJ POSTIGNUTIH REZULTATA ZA PTICE

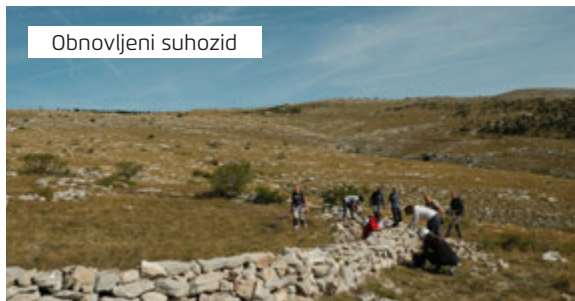
Za neke od vrsta utjecaj restauracije vidi se veoma brzo, dok se za druge ipak treba pričekati nekoliko godina da bi se vidio i ocijenio ukupni učinak. To se dobro vidi kod promjena brojnosti ciljanih vrsta ptica gdje su se brojevi parova kratkoprstih ševa povećali, a kod vrtnih strnadica se vidi da su se premjestile na povoljnije stanište koje smo unaprijedili, ali im se broj nije znatno povećao. Za čukavicu je pak projekt, barem kako se zasada čini, došao prekasno. Naime, mali broj preostalih parova (2) u vremenu kada se pripremao projekt, a uz relativno ubrzano smanjivanje kvalitete staništa u periodu do početka provedbe projektnih aktivnosti, uzrokovao je da se čukavica prestane gnijezditi na projektnom području prije nego što smo joj uspjeli poboljšati kvalitetu staništa. Budući da se radi o migratornoj vrsti, još uvijek postoji nada da će sada, kad su stanišni uvjeti povoljni, neka od ptica ponovno odlučiti zadržati se na ovom prostoru

Obnovljeni bunar Venišica

Čišćenje staze

Obnovljeni suhozid

Pogledajte kratki film "Umijeće suhozidne gradnje"

i uspostaviti populaciju. Stvaran ekološki utjecaj restauracije, biti će dakle vidljiv kroz sljedećih otprilike 5 godina. Sada kada se kvaliteta staništa povećala, biti će moguće i povećanje broja gnijezdećih parova kratkoprstih ševa i vrtnih strnadica ili ponovna uspostava gniježdenja za čukavicu. Povećanje brojnosti očekuje se bilo iz samostalnog oporavka populacije, jer će uvjeti na staništu omogućavati opstanak većeg broja jedinki, ili iz okolnih populacija iz kojih će se popuniti ponovno otvorena ili unaprijedena staništa koja su u bliskoj prošlosti bila izgubljena i s kojih su se navedene ptice povukle u neka njima prihvatljivija staništa, ukoliko je takvih bilo u blizini.

Dinaru razume samo oni koji žive i dišu s kršem, s onim što ovu prirodu čini baš takvom.

Anonimni sudionik projektnog ispitivanja stavova i znanja javnosti, 2020.

UTJECAJ POSTIGNUTIH REZULTATA ZA STANIŠTA

Projektno područje veličine je preko 50.000 ha. Iako su konkretne restauracijske aktivnosti provedene na relativno maloj površini, odnosno na tek nešto više od 650 ha, utjecaj restauracije je vidljiv. Najbolje se to vidi na područjima na kojima smo koristili metodu ručnog uklanjanja nepoželjne drvenaste vegetacije gdje je donedavno grmljem zaraslo područje očišćeno od drvenaste vegetacije što je i bio jedan od ciljeva projekta. Provedbom restauracijskih aktivnosti povećane su površine otvorenih travnjaka prikladnih za gniježđenje ciljnih vrsta ptica, očišćeni su zarasli travnjaci koje sada stočari koriste za ispašu jer je na otvorenim površinama lakše čuvati stoku od predatora, a na plohama na kojima je provedeno kontrolirano paljenje povećana je kvaliteta ispaše kako za stoku tako i za pčele jer se povećala pokrovnost medonosnih vrsta biljaka.

Najveći pozitivan utjecaj postignut je na zagovaračkom, odnosno zakonodavnom planu gdje su se, potaknuto aktivnostima i zalaganjem projekta, dogodile promjene u zakonodavnom okviru te će ubuduće biti jednostavnije provoditi projekte koji će biti orijentirani na restauraciju zaraslih travnjaka.

5

Rad s lokalnom zajednicom, komunikacija i edukacija

Velik dio aktivnosti projekta bio je posvećen radu s lokalnom zajednicom, edukaciji i poticanju održivog ruralnog razvoja. Dugotrajna i uspješna zaštita prirode moguća je samo uz podršku lokalne zajednice. Lokalna zajednica s područja Dinare pokazala je vrlo snažnu povezanost s prirodom, a njihov potencijal, kao i povratak mladih u ruralnu sredinu primjer su da tradicionalne vrijednosti imaju svoje mjesto u modernom društvu.

PODRŠKA ODRŽIVOM RURALNOM RAZVOJU

- poslovni planovi (12)
- edukacije za ruralni razvoj (8)
- okrugli stolovi "Izazovi u pčelarstvu" (2)
- edukacije o ekološkoj proizvodnji (5)

3

VOLONTERSKE AKCIJE

- Obnovimo suhozid na Vrdivu
- Akcija uređenja staze Vučipolje - Privija
- Lokva koja život znači: obnova Marunske bunarine

2

VOLONTERSKA KAMPA

- Edukativno-volonterski kamp Dinara back to LIFE
- Edukativno-volonterski suhozidni kamp Ježević 2022

DINARA
BACK TO LIFE

U ŠETNJI DINAROM

Krajobraz, kultura i tradicija Dinare

U želji da i druge potaknemo na očuvanje dinarskih travnjaka izradili smo niz edukativnih materijala za sve uzraste. Za djecu u osnovnoj školi pripremili smo dva izdanja letka *Kukci cvjetoljupci*, brošuru *Čudesan svijet dinarskih biljaka*, te set edukativnih kartica za šetnju Poučnom stazom Gljev. Za odrasle smo pripremili letak o projektu, plakat o uslugama ekosustava Dinare te brošuru *Kako mogu pomoći urbanoj bioraznolikosti*. Svjesni sve većeg broja turista koji pohode Dinaru, izradili smo dvojezični vodič *U šetnji Dinarom: Krajobraz, kultura i tradicija Dinare*.

STRUČNI I ZNANSTVENI RADOVI

Uspješno smo objavili 4 studije, 3 znanstvena i 1 stručni rad te 5 sažetaka.

STUDIJE:

- Procjena usluga ekosustava za područje projekta "Dinara back to LIFE"
- Unaprjeđenje urbane bioraznolikosti sadnjom medonosnih biljaka pri uređenju javnih površina
- Ključni koraci u uspostavi kratkih lanaca opskrbe na području jedinica lokalne samouprave obuhvaćenih projektnim područjem projekta „Dinara back to LIFE“
- Klima na obuhvatu projekta Dinara back to LIFE prema digitalnim kartama Klimatskog atlasa Hrvatske

ZNANSTVENI RADOVI:

- Procjena krmne vrijednosti suhih travnjaka na Dinari na osnovu botaničkog sastava
- Prvi uvid u status travnjaka u sustavu potpora na području Parka prirode Dinara
- Mogućnosti korištenja satelitskih snimaka Sentinel-2 za procjenu produktivnosti pašnjaka podnožja Dinare

PAŠNA KARTA

Za izradu pašne karte prikupljeni su ključni podaci koji će kroz obradu pružiti postojećim i budućim stočarima na Dinari mogućnost optimalnog korištenja travnjačkih resursa. Dosad su napravljene određene procjene i karte produktivnosti travnjaka koje se odnose na podnožje Dinare. No kako je Dinara velika i s povećanjem nadmorske visine obuhvaća više klimazonalnih vegetacijskih tipova, pašnu kartu je potrebno nadopunjavati novim podacima.

Sve materijale možete pronaći i pogledati ovdje!

Ne samo zbog nas, već za sve nove naraštaje koji trebaju znati za važnost i ljepotu ovog kraja.

Anonimni sudionik projektnog ispitivanja stavova i znanja javnosti, 2020.

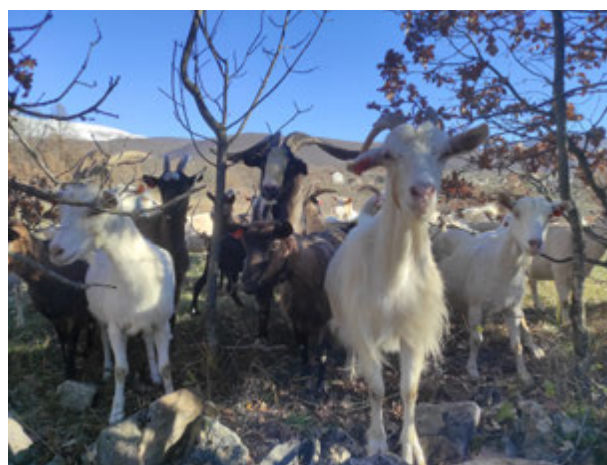
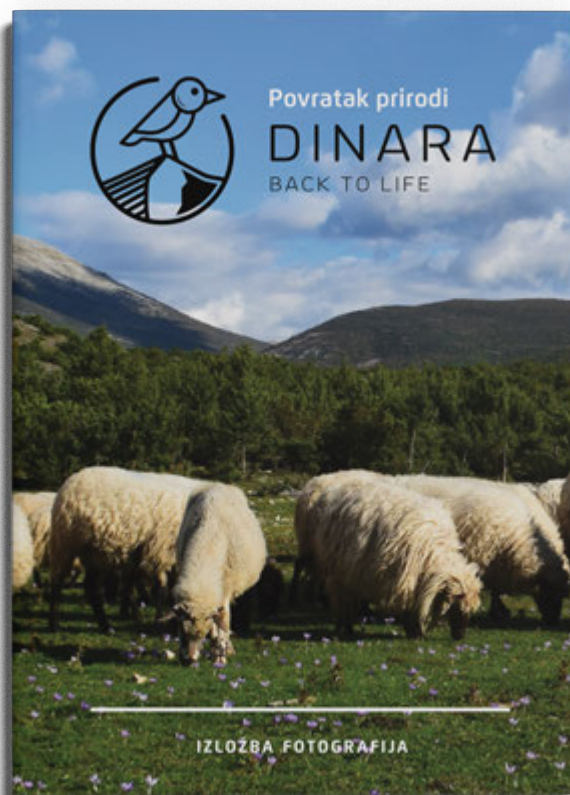

PUTUJUĆA IZLOŽBA "POVRATAK PRIRODI"

Inspirirana razgovorima s njenim stanovnicima podno planine i kroz fotografije koje pričaju o njihovom suživotu, nastala je izložba „Povratak prirodi“ o Dinari. Izložba je gostovala na lokalnim događanjima poput Dana Alke i proslavi Velike Gospe u Sinju, na popularnom Festivalu znanosti 2022. u Šibeniku, otvorila je Eko Trilj festival i obilježila Međunarodni dan planina u Kijevu. Pripovijedajući fotografijama, htjeli smo pokazati važnost uloge stanovnika u očuvanju prirodnih vrijednosti i kulturne baštine dinarskog kraja.

Izložba u Šibeniku

Pogledajte katalog izložbe!

Boris Alegić - stočar suradnik na projektu

Izlet na vrh Dinare

Čovik se tu osjeća ugodno, takva je Dinara.

Anonimni sudionik projektnog ispitivanja stavova i znanja javnosti, 2020.

Suradničko vijeće

Studenti na kampu

UMREŽENOST I PODRŠKA

Suradnička vijeća

Kroz Suradnička vijeća okupili smo predstavnike stočara, lovaca, pčelara, turističke djelatnike, predstavnike lokalne samouprave i planinarskih društava koji su predlagali ideje za moguće restauracijske, edukacijske i turističke aktivnosti koje bi obogatile područje za vrijeme trajanja projekta, ali i u buduću.

Online tržnica

Pokrenuli smo online grupu tzv. *digitalnu tržnicu* za oglašavanje poljoprivrednih proizvoda i turističkih usluga s dinarskog područja.

Međunarodna konferencija u Sinju!

U cilju razmjene znanja i praksi iz različitih područja poljoprivrede, lokalnih akcijskih grupa, šumarstva, zaštite prirode te jedinica lokalnih samouprava organizirali smo četverodnevnu međunarodnu konferenciju pod nazivom „**Međusektorskom suradnjom prema održivom upravljanju travnjacima**“ u Sinju. Stotinjak sudionika imalo je priliku za povezivanje, ali i upoznavanje s iskustvima domaćih i stranih stručnjaka u različitim izazovima održivog korištenja travnjaka i upravljanju Natura 2000 područjima.

6

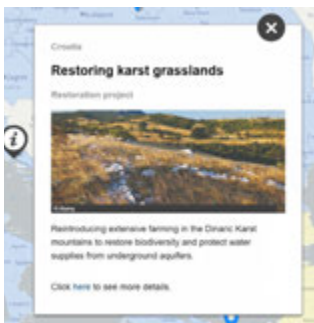
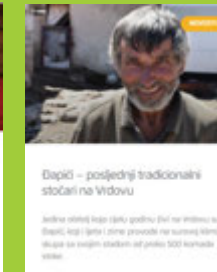
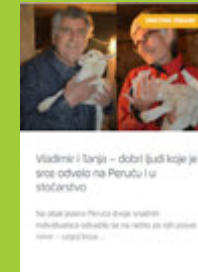
Medijska pažnja Dinare

Do početka projekta, planina Dinara nije bila prisutna u medijima.

Zahvaljujući projektinim aktivnostima i našoj prisutnosti na terenu, ali i činjenici da je u veljači 2020. godine Dinara proglašena Parkom prirode, Dinara je doživjela medijski boom. Poslali smo niz priopćenja, gostovali u TV i radijskim emisijama, pisali članke za popularne časopise te svojim prisustvom na lokalnim događanjima govorili o važnosti obnove travnjaka i održivog razvoja Dinare.

PRICHE S TERENA

Stvarajući vezu s domaćim stanovništvom, osim što smo oslušivali njihove potrebe, upijali smo njihove priče o povezanosti s Dinarom. Svatko od njih živi s Dinarom na autentičan način. Te priče smo zapisivali i one su bile naši najčitaniji tekstovi na web stranici projekta i društvenim mrežama.

NAGRADE

U 2021. godini, projekt „Dinara back to LIFE“ dobio je prestižnu nagradu Žuti okvir u kategoriji „Iskorjenjivanje gladi i promoviranje održive poljoprivrede“. Sljedeće godine, prilikom predstavljanja dugo očekivanog prijedloga važnog Propisa o obnovi prirode, Europska je komisija je uvrstila „Dinara back to LIFE“ među devetnaest uspješnih projekata obnove prirode iz cijele EU u 2022. godini. Također, povodom Dana grada Vrlike, grad Vrlika dodijelio je projektu kolektivnu nagradu za doprinos u 2022. godini.

Budućnost dinarskih travnjaka

Da bi obnovljeni travnjaci ostali očuvani ključno je njihovo održivo korištenje.

Travnjaci se od zarastanja najbolje čuvaju redovitom ispašom, a presudnu ulogu imaju lokalni stočari. Promjene u prirodi su prilično vidljive, a mještani su pokazali velik interes za obnovom travnjaka i vraćanjem prepoznatljivih pašnjaka u dinarski krajobraz.

Projektni tim je cjelokupno iskustvo planiranja i provedbe restauracije zabilježio u „Smjernicama za održivo korištenje travnjaka“. U izradi smjernica sudjelovali su brojni domaći i strani stručnjaci za zaštitu prirode, a napravljene su s ciljem da institucijama prenesu znanje i olakšaju upravljanje travnjacima u budućnosti.

Prostor Dinare 2021. godine proglašen je parkom prirode i time je ovo vrijedno prostranstvo krša dobilo snažnu zakonsku zaštitu i prepoznatljivost. U vrijeme trajanja projekta u izradi je bio i Plan upravljanja za zaštićena područja i područja ekološke mreže

Dinara i Cetina. Iznimno smo ponosni što su iskustva i preporuke proizašle iz projekta „Dinara back to LIFE“ korišteni i što su temeljem njih osmišljene i aktivnosti kojima će se travnjaci najmlađeg parka prirode održavati u budućnosti.

Pogledajte kratki film „Čuvari dinarskih pašnjaka“

DINARA BACK TO LIFE samo je početak opsežnog rada na očuvanju dinarskih travnjaka. Kroz četiri godine zajednica nam je pokazala što joj je važno, a projektni tim stekao je znanje i iskustvo kako provoditi restauraciju. Spremní smo u budućem radu primjenjivati sve što smo naučili, a to znanje je i osnova za buduće projekte za obnovu i očuvanje ovog područja.

Dinara back to LIFE

Planiranje upravljanja i obnova suhih travnjaka Dinare za očuvanje biološke raznolikosti i potporu održivom razvoju (LIFE18 NAT/HR/000847)

Trajanje projekta: 15. 1. 2020. – 15. 11. 2023.

Ukupna vrijednost: 1.296.509 €

EU sufinanciranje: 777.903 €

Broj zaposlenih na projektu: 14

Koordinator: Udruga Biom www.biom.hr

Partneri: Agronomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

www.agr.unizg.hr; Hrvatske šume www.hrsume.hr;

Lokalna akcijska grupa "Cetinska krajina" www.lag-ck.hr

Sufinancijeri projekta: Fond za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost; Ured za udruge Vlade Republike Hrvatske; Splitsko-dalmatinska županija

www.dinarabacktolife.eu

2023.

PARTNERI NA PROJEKTU

Projekt je izazovima obnove zaraslih travnjaka priskočio multidisciplinarnim pristupom, a u projektnom partnerstvu sudjeluju partneri iz različitih sektora, gdje svaki doprinosi svojom ekspertizom. U projektnom partnerstvu okupljeni su stručnjaci iz područja agronomije, šumarstva, biologije i ruralnog razvoja.

Sudjelovanje Hrvatskih šuma veoma je važno zato što one upravljaju šumama i šumskim zemljištima od kojih se mnogi nalaze unutar ekološke mreže Natura 2000. Projekt pruža dobar okvir i potencijal za šumarsku struku da svoj doprinos u zaustavljanju smanjenja biološke raznolikosti u RH.

Lokalna akcijska grupa „Cetinska krajina“ usmjerena je na socio-ekonomske utjecaje projekta, a uloga LAG-a u projektu je poticati ruralni razvoj kroz promociju održivog stočarstva i educiranje o dostupnim sredstvima za sufinanciranje stočarstva.

Agronomski fakultet Sveučiliša u Zagrebu pokriva agronomski aspekt projektnih aktivnosti i usredotočen je na kvantifikaciju pašnog potencijala Dinare korištenjem najmodernijih tehnologija, kao i optimizaciju korištenja travnjačkih resursa.

Udruga Biom, kao vodeći partner, vodi provedbu aktivnosti za očuvanju travnjaka, promiče održivu uporabu travnjaka kroz edukaciju, zagovaranje i dijeljenje rezultata projekta.

LIFE PROGRAM

Dinara back to LIFE proveden je uz financijsku podršku programa LIFE, vodećeg financijskog instrumenta Europske unije posvećenog zaštiti okoliša, očuvanju prirode i djelovanju u području klime. Cilj LIFE programa je doprinijeti implementaciji, ažuriranju i razvoju EU politika i zakonodavstva iz područja okoliša, prirode i klime kroz sufinanciranje projekata koji imaju europsku dodanu vrijednost. Više o LIFE programu pronađite na www.lifeprogramhrvatska.hr

ZAHVALA

Iako je projekt gotov, ne bismo voljeli da ova dinarska priča završi. Na terenu smo upoznali brojne ljude koji svjedoče da je Dinara još uvijek živa. Želimo im, kao i svima koji su s nama surađivali, zahvaliti na povjerenju i podršci u želji da sačuvamo bogatstvo i raznolikost područja u kojem živimo i radimo.

FOTOGRAFIJE:

Naslovna fotografija: Ante Gugić;
Arhiva Udruge Biom: Ivan Budinski, Krunoslav Bošnjaković, Zdravko Budimir, Biljana Ječmenica, Melani Glavinić, Ivana Selanec;
Suradnici: Ante Gugić, Sven Ratković;
Shutterstock: Szymon Bartosz, Vaclav Volrab

DINARA

BACK TO LIFE

Projekt "Dinara back to LIFE" je sufinanciran sredstvima LIFE Programa Europske unije pod brojem ugovora LIFE18 NAT/HR/000847. Projekt sufinancira Ured za udruge Vlade Republike Hrvatske, Fond za zaštitu okoliša i energetske učinkovitosti i Splitsko-dalmatinska županija. Prikazan sadržaj je isključiva odgovornost partnera Dinara back to LIFE projekta i ne odražava nužno stajališta Europske unije, Ureda za udruge Vlade Republike Hrvatske, Fonda za zaštitu okoliša i energetske učinkovitosti, ni Splitsko-dalmatinske županije.

